

Täysistunto

Tiistai 5.11.2024 klo 14.00—17.43

19. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 25 luvun 3 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 65/2024 vp
Toimenpidealoite TPA 25/2024 vp
Valiokunnan mietintö LaVM 6/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 19. asia. Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö LaVM 6/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä. — Yleiskeskustelua, puheenjohtaja Eerola, olkaa hyvä.

Keskustelu

17.23 **Juho Eerola ps** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Niin kuin tuossa totesitte, esittelen tosiaan lakivaliokunnan yksimielisen mietinnön 6/2024, rikoslaki eli kansankielellä tämä pakkoavioliittoasia.

”En kerro, kuinka jouduin naimisiin”, lauloi Irwin Goodman aikanaan. No, nyt kannattaa kertoa, etenkin, jos on sellainen ajatus, että on jonkunlainen pakko ollut siinä, että on joutunut naimisiin. Nimittäin nyt tulee kiellettyä sitten siitäkin. Tähän avioliittolakiin on nimittäin taannoin lisätty uudet säännökset avioliiton kumoamisesta, jos aviopuoliso on pakotettu tähän avioliittoon.

Eduskunta on asiaa koskevaa muutosesitystä käsitellessään lakivaliokunnan mietinnön pohjalta edellyttänyt, että hallitus kiirehtii avioliittoon pakottamista koskevan rangaistus-sääntelyn tarkastelua ja ryhtyy sitten sen perusteella tarvittaviin toimenpiteisiin avioliittoon pakottamisen rangaistavuuden selkeyttämiseksi rikoslaissa. No, hallitusohjelmaan sisältyy asiaa koskeva kirjaus, jonka mukaan hallitus ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin avioliittoon pakottamisen rangaistavuuden selkeyttämiseksi tässä rikoslaissa.

Tässä käsiteltävässä hallituksen esityksessä ehdotetaan avioliittoon pakottamisen rangaistavuuden selkeyttämistä rikoslaissa. Esityksen tavoitteena on siis vahvistaa henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden sekä vielä yksityiselämänkin suojaa. Lakivaliokunta on antanut esityksestä, kuten sanoin, yksimielisen lausunnon, jossa se pitää rikoslain selkeyttämistä tarpeellisenä ja erittäinkin perusteltuna. Tällä muutoksella voidaan osaltaan pyrkiä parantamaan pakkoavioliittojen tunnistamista sekä pakkoavioliiton kohteeksi joutuvien henkilöiden asemaa ja oikeusturvaa.

Pakkoavioliitto on vakava ihmisoikeusloukkaus, jonka uhreiksi joutuvat useimmiten tytöt ja naiset mutta joissain tapauksissa myös pojat ja miehet. Se koskee lähinnä joitain maahanmuuttajaryhmiä mutta joissain tapauksissa myös kantasuomalaisia. Suomessa tämä pakkoavioliitto ilmenee lähinnä järjestöjen ja ihmiskaupan auttamisjärjestelmän työssä,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 110/2024 vp

mutta rikosprosessissa niitä on käsitelty vähän eikä niistä ole annettu yhtään tuomiota, vaikka avioliittoon pakottamisen katsotaan jo nykyisin olevan rangaistavaa.

Kuten tässä mietinnössä todetaan, avioliittoon pakottamiseen voidaan jo nykyisinkin soveltaa esimerkiksi rikoslain 25 luvun 3 §:n ihmiskauppaa, 3 a §:n törkeää ihmiskauppaa tai sitten vielä 8 §:n mukaista pakottamista koskevia säännöksiä. Tämä avioliittoon pakottamisen rangaistavuus ei ilmene rangaistussäännöksistä nimenomaisesti, mutta avioliittoon pakottamisen katsotaan lain esitöiden mukaan olevan rangaistavaa.

Rikoslain selkeyttämisen vaihtoehtojen osalta kyse on keskeisesti siitä, säädetäänkö avioliittoon pakottaminen rangaistavaksi omana erillisenä rangaistussäännöksenään vai täsmennetäänkö voimassa olevia rangaistussäännöksiä. Hallituksen esityksessä on päädytty ehdottamaan ihmiskauppaa koskevan rikoslain 25 luvun 3 §:n täsmentämistä sillä viisiin, että siitä käy nimenomaisesti ilmi, että ihmiskauppana rangaistavaa on sellainen teko, jonka tarkoituksena on pakkoavioliittoon tai siihen rinnastettavaan liittoon saattaminen.

Lakivaliokunta mietinnössään katsoo, että sekä erillissäännökselle että voimassa olevan sääntelyn täsmentämiselle voidaan esittää perusteet. Erilliskriminalisointia ovat rangaistavuuden selkeyttämiseksi suosittaneet tai sitä pyytäneet harkittavaksi useat kansainvälisten sopimusten valvontaelimet. Toisaalta tämä vaihtoehto edellyttäisi sääntelyratkaisuna erillissäännöksen ja voimassa olevien säännösten keskinäisen suhteen huolellista arviointia.

Hallituksen esityksessä valittua ratkaisua vuorostaan puoltaa se, että nykyisen ihmiskauppaa koskevan rangaistussäännöksen keinot ja tekotavat vastaavat pitkälti avioliittoon pakottamisen keinoja ja tekotapoja, joten ihmiskauppaa koskevan rangaistussäännöksen alan voidaan arvioida varsin hyvin kattavan avioliittoon pakottamisen rangaistavuuden alan. Lisäksi ihmiskauppasäännöksellä on muita erityispiirteitä, joiden voidaan katsoa soveltuvan hyvin näihin pakkoavioliittoihin. Tällaisia ovat esimerkiksi alle 18-vuotiaiden erityiskohtelu, rikoksen täyttyminen varhaisessa vaiheessa, samoin kuin säännöksen soveltuminen sekä avioliiton solmimisvaiheeseen että avioliitosta irtautumisen estämiseen. Niin ikään ihmiskaupparikoksen täsmentäminen merkitsee sitä, että pakkoavioliiton uhreihin sovelletaan suoraan niitä erityissäännöksiä, jotka koskevat ihmiskaupparikoksen uhreja tai ihmiskauppaa rikoksena. Sääntelyratkaisu on siten näissä suhteissa erilliskriminalisointia yksinkertaisempi.

Arvoisa rouva puhemies! Lakivaliokunta on päättänyt puoltamaan hallituksen esityksessä valittua ratkaisua pitäen sitä perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta pitää tärkeänä, että ehdotetun muutoksen toimivuutta ja vaikutuksia seurataan. Valiokunnan mietinnön yksityiskohtaisissa perusteluissa käsitellään lisäksi tarkemmin ehdotetun säännöksen yksityiskohtia kuten sitä, mitä pakkoavioliitolla ja siihen rinnastettavalla liitolla tarkoitetaan. Lakivaliokunta pitää perusteltuna esimerkiksi sitä, että sääntely kattaa juridisesti pätevien avioliittojen lisäksi myös niihin rinnastettavat liitot, kuten esimerkiksi tällaiset uskonnolliset tai yhteisölliset avioliitot.

Jos sääntely koskisi vain juridisesti päteviä avioliittoja, tämä sääntelyratkaisu voisi johtaa tilanteeseen, jossa loukkauksen kohteeksi joutuneen henkilön asema olisi riippuvainen siitä muodollisesta seikasta, pidettäisiinkö hänen avioliittoaan juridisestikin pätevänä. Sääntelyä olisi mahdollista myös kiertää saattamalla henkilö tarkoituksella sellaiseen liittoon, joka ei juridisesti olisi pätevä avioliitto mutta kuitenkin tosiasiallisesti ainakin tietyn yhteisön sisällä vastaisi tällaista avioliittoa.

No, sitten lyhyesti vielä, puhemies, näitten uhrien aseman tukemisesta: Lakivaliokunta korostaa, että pakkoavioliittojen ehkäiseminen ja uhrien auttaminen edellyttää lainsäädän-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 110/2024 vp

tötoimien lisäksi myöskin muita toimenpiteitä. Kyse on kokonaisvaltaisesta ja poikkihallinnollisesta työstä, kuten laaja-alaisesta tiedottamisesta, valistuksesta, neuvonnasta sekä uhrien tukemisesta ja auttamisesta. Myöskin viranomaisten ja muiden toimijoiden koulutukseen tulee panostaa, jotta pakkoavioliittoja tunnistetaan entistä paremmin.

Sitten tähän liittyy vielä, arvoisa puhemies, tällainen toimenpidealoite 25/2024, edustaja Hopsun tekemä, ja tässä toimenpidealoitteessa ehdotetaan, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin avioliittoon pakottamisen erillisen rikosnimikkeen säätämiseksi ja pakottavan kontrollin rikostunnusmerkistön lisäämiseksi lakiin. Lakivaliokunta kuitenkin ehdottaa yksimielisesti tämän toimenpidealoitteen hylkäämistä, sillä valiokunta puoltaa avioliittoon pakottamisen rangaistavuuden selkeyttämistä tässä hallituksen esityksessä ehdotetulla tavalla.

Näin siis valiokunnan päätösehdotus on, että eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 65/2024 sisältyvän lakiehdotuksen ja että eduskunta hylkää tämän sinänsä asiallisen toimenpidealoitteen. — Kiitos, arvoisa puhemies.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Puisto.

17.32 Sakari Puisto ps: Arvoisa puhemies! Kiitos valiokunnan puheenjohtajalle. Tämä on oikein hyvä esitys. On hyvä, että pakkoavioliittoihin puututaan ja myös siihen, että pyritään ehkäisemään sääntelyn kiertämistä tavoilla, joilla näissä niin kutsutuissa rinnakkaisyhteiskunnissa toimitaan.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 65/2024 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisälön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.